

Kirkelig dialogsenter:**Rapport fra Oslo i et dialogperspektiv**

2017 har i stort grad vært preget av en offentlig samtale om hva som er norske verdier, hva det vil si å være norsk og om islam er en trussel mot norske verdier. En samtale som i aller høyeste grad er relevant for et kirkelig dialogsenter å være orientert om og engasjert i. Denne samtalen har preget arbeidet dette året, både direkte gjennom flere henvendelser til senteret, men også indirekte gjennom det tydelig økte behovet for å sette disse temaene på dagsorden også i en kirkelig sammenheng. For hvordan kan vi snakke om tradisjon og tilhørighet, kulturarv og kirkens rolle i det norske samfunn uten å bli tatt til inntekt for en ekskluderende holdning til andre kulturer og tradisjoner? Hvordan kan vi både ivareta vårt eget og åpne opp og la oss utfordre av den og de andre? Vi har i løpet av 2017 opplevd at "vår kristne kulturarv" og "våre tradisjonelle norske verdier" blir brukt for å skape et skille mellom "oss" og "de andre". Dette, i kombinasjon med en skarpere og mer polarisert offentlig språkbruk, gir grunn til bekymring og tydeliggjør hvor viktig det er at kirken og andre gode krefter fortsetter det langsiktige arbeidet med å bygge tillit og skape gode relasjoner. Med dette som bakgrunn, opplever vi at både arbeidet med dialogisk menighet-kursene og Dialogpilotene er viktige og riktige prosjekter for Kirkelig dialogsenter i Oslo (KD) å være involvert i. Begge disse prosjektene omtales i den foreliggende årsrapporten.

2017 ble også preget av mye uro rundt Islamsk Råd Norge (IRN). Flere av de store moskeene har trukket seg ut av IRN og det er opprettet et nytt muslimsk dialognettverk. Hvordan dette påvirker den kristen-muslimske dialogen gjenstår å se, men for KD vil det uansett være viktig å beholde de gode samarbeidsrelasjonene vi har med ulike muslimske miljøer også i de kommende årene.

Vi ser med bekymring og uro på den sterke skepsisen til muslimer og islam. Dette er en trend vi har merket over en tid, men som nå er blitt grundig dokumentert i HL-senterets rapport om holdninger til jøder og muslimer i Norge som ble lansert 5. desember 2017. Rapporten viser at 34,1 prosent av befolkningen har utpregede fordommer mot muslimer. Hele 47 prosent støtter påstanden "Muslimer har selv mye av skylden for økende muslimhets". Påstanden "Muslimer vil ikke integreres i det norske samfunnet" støttes av 42 prosent. 39 prosent støtter at "Muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur", og 30 prosent mener at "Muslimer ønsker å ta over Europa". 27, 8 prosent har motvilje mot muslimer og 19,6 prosent oppgir at de vil mislike å ha muslimer som naboer eller i vennekretsen (*Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017*, s. 8). Dette er svært urovekkende tall som må tas på alvor. Rapporten viser en gledelig nedgang i antisemittiske holdninger i befolkningen, noe som kan skyldes holdningsarbeid og fokus på antisemittisme som samfunnsproblem. Rapporten avdekker imidlertid at det fortsatt finnes stereotype forestillinger om jøder og jøder selv opplever økt antisemittisme. Det er svært alvorlig at to av tre rapporterer at de skjuler sin jødiske identitet i offentligheten for å unngå negative reaksjoner, og det er også

KIRKELIG DIALOGSENTER

Olaf Ryes plass 7
0552 OsloOrg. nr.: 995 255 936
Bankkonto: 3000 24 34977Telefon: 22 80 58 58
kd@kirkeligdialogsenter.no
www.kirkeligdialogsenter.no

urovekkende å se at nynazister marsjerer i gatene, slik det ble gjort i Kristiansand i sommer og i Gøteborg i høst.

Både antisemittismen og frykten for islam og muslimer er problemer som må tas på alvor. Fra KDs side håper vi at den nye utgaven av ressursmateriellet om antisemittisme, muslimfiendtlighet og rasisme mot rom ("*Homo, hore, jøde, terrorist, svarting – sier vi*") kan bidra til å gi menigheter og andre ressurser til å jobbe med disse spørsmålene i sine lokale sammenhenger. Som kirke er vi kalt til å skape gode og inkluderende fellesskap, tale mot urett og løfte fram menneskets uendelige verdi. Derfor er det vår sterke oppfordring til Den norske kirke at vi sammen, både fra sentralt hold og i menighetene, i året som nå ligger foran oss fortsatt kan la oss utfordre av den andres blick, bekjempe fremmedfrykt, bygge relasjoner og fellesskap på tvers av tros- og livssynsmessige skiller og holde fram menneskets ukrenkelige verdi.

Kirkelig dialogsenter i Oslo:

ÅRSRAPPORT 2017

KDs syvende år har, som det framgår av denne årsrapporten, vært et år preget av mye aktivitet og mange prosjekter. Kort oppsummert kan vi trekke fram følgende:

- Arbeidet med dialogisk menighet-kursene har fortsatt, og har i løpet av året også blitt utvidet med et nytt samtaleopplegg for kirkelig ansatte som jobber med dialog.
- KD har blitt mer involvert i undervisning og oppfølging av Dialogpilotene fra og med høsten 2017
- Vi har redigert og trykket opp en ny utgave av ressursmateriellet ”Homo, hore, jøde, terrorist, svarting – sier vi”
- KD har vært sterkt involvert i arbeidet med den nasjonale satsingen på dialog, på oppdrag og i samarbeid med Mellomkirkelig råd

Tiltak rettet mot bispedømmet

Prostier og sokn

Også i 2017 har KD jevnlig fått *ad hoc* henvendelser fra menighetene, og vi har vært involvert i lokale dialogprosjekter i samarbeid med og på forespørsel fra lokalt ansatte. KD viderefører sitt engasjement i Østre Aker prosti, og har god kontakt med menigheter i Søndre og Nordre Aker prostier etter bl.a. dialogisk menighet-kursene. I løpet av 2017 har vi også hatt møter med flere av prostene, og vi har vært på møte med daglige ledere og sokneprester i Vestre Aker prosti. Vi opplever fortsatt at det er krevende å nå bredt ut i de prostiene og menighetene som har en tilsynelatende homogen befolkning med stor andel av medlemmer i Den norske kirke. Dette er en utfordring vi må jobbe videre med i årene som kommer.

I 2017 ble tredje runde av kurset **Dialogisk menighet** gjennomført, og pr november 2017 har 50 deltakere i 15 menigheter gjennomført kurset. Til forskjell fra de to foregående kursene var det denne gangen kun én kursgruppe, og det er tilfelle også i 2018. Vi mener likevel at erfaringene med kurset er så gode at det til tross for færre deltakere er verdifullt å videreføre og vi ønsker fortsatt at dette skal tilbys som et fast årlig kurs. Kurset går over fem kurskvelder og én studietur (hhv. Gøteborg og København) med til sammen litt over 40 kurstimer. Deltakerne har kartlagt lokalt tros- og livssynsmangfold, intervjuet mennesker med annen tro enn dem selv og gjennomført ett eller flere dialogiske arrangement/tiltak i menigheten. Kurset ble i 2017 gjennomført fra januar til november. Det var et godt grep å la kurset gå over et kalenderår, og vi har tenkt å fortsette med dette.

Kurset har fått svært gode tilbakemeldinger, og bidrar til økt bevissthet om dialog i lokalmenighetene – i tillegg til at vi får en bredere nettverk av dialoginteresserte, både enkeltpersoner og menigheter. I sine tilbakemeldinger er deltakerne tydelige på at de gjennom kurset lærer hva dialog er, hvordan de skal begrunne behovet for dialog og hvordan de kan jobbe videre med dialog i menighetene. De opplever det også positivt at de i løpet av kurset skal kartlegge tros- og livssynsmangfoldet i eget lokalmiljø og at de også skal intervju en med et annet livssyn enn dem selv. Vi opplever at deltakerne endrer holdninger til andre og opplever

verdien av dialog gjennom kurset, særlig gjennom intervjuet de skal gjennomføre. Vi mener med bakgrunn i våre erfaringer gjennom tre kursrunder at dette kurset er med på å fremme gjensidig forståelse og respekt for felles verdier, og at det er med på å skape gode relasjoner mellom enkeltpersoner og organisasjoner i lokalmiljøene i de menighetene som deltar.

Vi har sett at det er behov for å styrke det tverrfaglige arbeidet i menigheter med dialogisk aktivitet og dette er utgangspunktet for at vi nå er i gang med et nytt prosjekt med en tverrfaglig **samtalegruppe for kirkelig ansatte** i Søndre Aker prosti. Vi ønsker at dette arbeidet etter hvert kan utvides til alle prostiene i bispedømmet. Prosjektet fikk støtte av KStud i 2017, og videreføres i 2018. Det er etablert en prosjektgruppe i Søndre Aker prosti, bestående av tre prester, en diakon og en trosopplæringsleder.

I løpet av 2017 har senterets ansatte jobbet med å revidere og bearbeide ressursmateriellet om antisemittisme, muslimfiendtlighet og rasisme mot rom - **”Homo, høre, jøde, terrorist, svarting – sier vi”**. Dette har vært et omfattende arbeid, og vi er glade for å kunne presentere en ny utgave. I arbeidet med dette materiellet har vi lagt vekt på at dette er en tematikk det er behov for å arbeide med ikke bare i trosopplæringen og i forhold til ungdom, men at det er noe som gjelder hele menigheten. Prosjektet har vært støttet av Mellomkirkelig råd med NORAD-midler.

KD har jevnlig kontakt med bispedømmerådets ansatte i ulike sammenhenger. KD har hatt særlig glede av samarbeidet med Tonje Kristoffersen, som representerer Kirkelig dialogsentral i styret for Dialogpilotene sammen med daglig leder. Dette har vært og er et svært godt og viktig samarbeid hvor vi (og Dialogpilotene) har stor glede av Tonjes kompetanse og erfaring fra arbeidet med barn og unge.

Annet arbeid i bispedømmet

KD ønsker å være en ressurs også inn mot andre instanser og samarbeidspartnere i bispedømmet. I 2017 var vi tilstede med stand på ungdomsfestivalen Spekter og også på trosopplæringskonferansen.

KD har et godt samarbeid med Det teologiske fakultet (TF) og Praktisk-teologisk seminar (PTS) som har vart over flere år. I 2017 har senteret hatt besøk fra studenter på avsluttende praktikum. Det oppleves svært meningsfullt å bidra i utdanningen av kommende prester i Den norske kirke, og vi har nå også etablert kontakt med Det teologiske menighetsfakultet (MF) for å få til et samarbeid også der. Samarbeidet med begge de teologiske fakultetene blir videreført i 2018.

I løpet av 2017 ble kontakten med Ila integreringsmottak videreført, og det ble gjennomført informasjonsmøter for nyankomne flyktninger (etter den såkalte ”Bergensmodellen”). Initiativet til dette kom fra Grønland og Gamlebyen menighet og Islamic Cultural Centre (ICC), som begge ønsket å ha med KD i dette arbeidet, og vi fikk innvilget støtte fra Oslo kommune. Det ble gjennomført i alt fem informasjonsmøter for til sammen 151 beboere. Tema for møtene var religiøs mangfold og samarbeid på tvers av tros- og livssynssamfunn, kunnskap om norsk religiøs kontekst og forståelse av hva trosfrihet innebærer, samt innføring i felleserklæringene som Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd Norge har utarbeidet om vold i familien, religiøs ekstremisme og retten til å konvertere. I forbindelse med arbeidet med dette prosjektet har vi fått

oversatt disse uttalelsene til arabisk og tigrinja, og disse ble delt ut til deltakerne. Vi opplevde at det var et språk mellom det vi fortalte om hvordan vi ønsker at samfunnet skal være, der vi viser respekt og forståelse for hverandres tro og trosuttrykk, og det beboerne fortalte om sine egne opplevelser ”på gata”. Dette var tydeligst i den første gruppa vi møtte, den arabisktalende gruppa som vi møtte i mars. De uttrykte stor frustrasjon over måten de ble behandlet på i det offentlige rom, noe som er tankevekkende. For oss som deltok ble dette prosjektet en viktig påminnelse om betydningen av å slippe til andres stemmer og opplevelser, slik at vi kan se vårt eget med et nytt blikk. Dessverre legges mottaket ned i 2018, så prosjektet kan ikke videreføres i sin nåværende form. Vi er imidlertid åpne for å se på nye muligheter for å nå ut med informasjonsarbeid om dialog.

Dialogpilotene

Første studieår med Dialogpilotene ble avsluttet i juni 2017, og nytt kull startet opp i september. 12 studenter fullførte første studieår, og 17 nye studenter er nå i gang. Daglig leder i KD er studieleder for dette studiet sammen med koordinator for Dialogpilotene, og fra høsten 2017 er dialogprest ved KD ansvarlig for metodeundervisningen og praksisveiledningen. Hake og Jørgensen skal begge veilede studentene i praksisen i skolene. KD er dermed tungt inne i Dialogpilotstudiet i inneværende studieår (2017/2018). Vi er svært stolte av å ha fått realisert planene, og håper vi får støtte til flere studieår.

Dialogpilotene fikk innvilget til sammen kr 617 842 i støtte i 2017 – kr 350 000 fra KUD, kr 250 000 fra Oslo kommune og kr 17 842 fra STL. Det foreligger separat skyggeregnskap for Dialogpilotene (DP) for 2017 og denne aktiviteten reflekteres således ikke i KDs årsregnskap. DPs økonomi blir utskilt fra KD 1. januar 2018.

Deltagelse i dialoger

Som tidligere deltar KD ved daglig leder som medlem (*ex officio*) i Kontaktgruppa mellom Islamsk Råd Norge og Den norske kirke. Senteret administrerer fra kristen side Kontaktgruppen mellom Buddhistforbundet og Den norske kirke. Iselin Jørgensen leder denne gruppen sammen med generalsekretær Egil Lothe i Buddhistforbundet.

Ut over dette er senterets ansatte i aktivt dialogarbeid med enkeltindivider og i samarbeidsrelasjoner av forskjellig slag. Særlig har og vil prosjektet Dialogpilotene bidra til dette - og i denne sammenheng kan det nevnes at Dialogpilotenes styremøter også har rommet dialogen til tider. Med utdanningen av «piloter» vil senteret også få flere arenaer å drive dialog på sammen med de øvrige eierne av Dialogpilotene.

I november arrangerte KD et dialogtreff for unge kristne, muslimer og jøder i samarbeid med Majorstua+. Arrangementet samlet 53 deltakere til samtaler om ung religiøs identitet og dialog.

Ledelse og deltagelse i internasjonale og nasjonale nettverk og arbeid

KD Oslo står ansvarlig for å opprettholde og utvikle det nasjonale nettverket av dialogmenigheter og dialogsentre. I 2017 har det vært flere møtepunkter mellom de kirkelige dialogsentrene i

Stavanger, Bergen og Oslo, og dette arbeidet vil bli videreført også i 2018. Det ble også arrangert en nasjonal nettverkskonferanse i april 2017, i tilknytning til nordisk dialogkonferanse (se under). De norske nettverkskonferansene vil bli gjennomført årlig som en del av satsingen på dialog i Den norske kirke, og er åpen for alle som er involvert i eller interessert i kirkelig dialogarbeid. Kirkemøtets vedtak i april 2016 (KM 15/16) gir gode og viktige innspill i arbeidet med å få etablert flere kirkelige dialogsentre, og KD Oslo har en sentral rolle i dette arbeidet. I løpet av 2017 har daglig leder vært på besøk i Nidaros/Trondheim, Nord-Hålogaland/Tromsø og Hamar som et ledd i arbeidet med å få etablert nye dialogsentre. Det har også vært tett kontakt med Ivar Flaten i Fjell menighet, og i desember 2017 vedtok Tunsberg bispedømmeråd at de ønsker å etablere et kirkelig dialogsentre i bispedømmet, tilknyttet Fjell menighet. Det utarbeides en egen rapport fra arbeidet med den nasjonale dialogsatsingen.

Gjennom året samarbeider KD med nordiske kollegaer i Danmark (Folkekirke og religionsmøde) og Sverige (Centrum for religionsdialog) ved gjensidig utveksling om pågående arbeid. I oktober deltok Hanna Barth Hake og Iselin Jørgensen på et skandinavisk erfaringsutvekslingsmøte (erfa) i København, og dette samarbeidet videreføres i 2018. Det oppleves svært nyttig å være orientert om arbeidet i våre naboland, og det gir mye inspirasjon til eget arbeid. KD Oslo og KD Stavanger var vertskap for nordisk dialogkonferanse som gjennomføres med 1 ½ års mellomrom, og som i 2017 var i Stavanger. Tema for konferansen var dialogpedagogikk, og konferansen samlet 39 deltakere.

Hanna Barth Hake deltok også i 2017 på den årlige nettverkskonferansen om muslimsk-kristen dialog i Europa, *Journées d'Arras*, denne gangen i Hannover, Tyskland, fra 6. til 10. juni 2017. Tema for årets konferanse var "*Reform and Reformation within the religious traditions of Christianity and Islam*".

Strategisk samarbeid

KD har samarbeidsmøter og samtaler med faste samarbeidspartnere som f.eks. Mellomkirkelig råd, Islamsk Råd Norge, Oslo kommune, Human-Etisk Forbund i Oslo, Ung Dialog, Enhet for Mangfold og Integrering (EMI) og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), samt individuelle dialogpartnere fra ulike tros- og livssynssamfunn og organisasjoner.

I løpet av 2017 har samtalen med Kirkens Nødhjelp (KN) om formen for videre samarbeid blitt videreført. KN er en viktig partner for KD, og det er ønskelig å styrke samarbeidet ytterligere.

KD har også hatt et tett og nært samarbeid med sine to eiere på svært mange områder. For Areopagos' del gjelder dette særlig i stabssamarbeid og i ulike faglige sammenhenger. Det har også vært samarbeid om utviklingen av en strategisk satsning for det nasjonale nettverket i Norge (nevnt ovenfor).

I løpet av året har samarbeidet med Oslo kommune blitt utvidet. Vi møtte byråd Rina Mariann Hansen i april, og fikk orientert henne om bl.a. dialogisk menighet-kurset. I oktober fikk vi besøk av ordfører Marianne Borgen, og hadde en lang og innholdsrik samtale med henne om tros- og livssynsmangfoldet i Oslo og om arbeidet som drives ved KD og av Dialogpilotene. Møtene med byråden og ordføreren var svært gode, og vi ønsker å videreføre dette samarbeidet også i 2018. Det er fortsatt behov for å se på hvilke muligheter det er for økonomisk bidrag fra

kommunen. Senteret driver et aktivt arbeid som kommer lokalmiljøet i Oslo til gode, og ønsker å ha et godt og nært samarbeid med kommunen om dette.

I løpet av høsten 2017 har KD vært involvert i et prosjekt i samarbeid med STL om å få kartlagt tros- og livssynsmangfoldet i Oslo. Sindre Bangstad, forsker ved KIFO, har vært engasjert som prosjektleder, og prosjektet har vært finansiert av Oslo kommune og Drammen og omegn tros- og livssynsforum (DOTL). Rapporten ble lansert 7. februar 2018. Arbeidet med dette prosjektet vil videreføres i 2018 dersom vi får finansiering til det, og det er ønskelig å bruke kartleggingen som utgangspunkt for å se på om det er mulig å realisere et lokalt STL i Oslo.

Det har vært flere møter med generalsekretær i Norges kristne råd (NKR) i løpet av 2017, med utgangspunkt i et gjensidig ønske om samarbeid. I november 2017 deltok daglig leder i et styremøte i NKR og orienterte om arbeidet med dialogisk menighet-kursene. Det arbeides nå med å utvikle et tilsvarende kurs for kirkeledere i kirkesamfunnene tilknyttet NKR, og dette kurset vil komme på plass i løpet av 2018.

Senteret og de ansatte

I løpet av 2017 har senteret hatt følgende ansatte:

Hanna Barth Hake, daglig leder, 100% stilling f.o.m. 01.05.16

Iselin Jørgensen, prosjektansvarlig og dialogprest, 100% stilling. 50% stilling (og 50% permisjon) fra 01.01. t.o.m. 12.03.17, 80% stilling f.o.m. 13.03. t.o.m. 30.06.17 og 100% stilling f.o.m. 01.07.17

Hanne Slåtten, vikar for Jørgensen, 50% stilling f.o.m. 01.01.17 t.o.m. 12.03.17

Anne Marie Guldahl Jernquist, kontormedarbeider, 40% stilling f.o.m. 01.09.16 t.o.m. 18.03.17

Marte Solbakken Leberg, kontormedarbeider, 40% stilling f.o.m. 15.04.17

Vi har forlenget kontormedarbeiderstillingen ut 2018, og vi setter stor pris på at det i denne perioden er økonomi til å øke bemanningen. Økningen er begrunnet i den nasjonale satsingen på dialog og arbeidet med å få opprettet flere kirkelige dialogsentre. Dette arbeidet skal koordineres av daglig leder for KD, og det er derfor kjærkomment med administrativ avlastning for daglig leder.

Kontemplativt fellesskap

Senterets ansatte viderefører sitt kontemplative fellesskap og har videreført jevnlig meditasjoner i tilknytning til stabsmøtene.

Senteret og de ansatte i offentligheten

Iselin Jørgensen er bidragsyter i redaksjonen i St. Sunniva og skal der ivareta tidsskriftets fokus på dialog og flerreligiøse problemstillinger.

I løpet av 2017 har vi ved flere anledninger blitt oppringt av media for å uttale oss i ulike saker. Det har vært flere oppslag i Vårt Land der de ansatte ved senteret har uttalt seg, og Klassekampen trykket også en kronikk av Iselin Jørgensen i august. Iselin Jørgensen var også tilstede ved Vårt Lands debatt om ekstremisme under Arendalsuka og Hanna Barth Hake deltok i

en samtale i Verdibørsen om misjon og dialog. Det er et mål for de ansatte ved senteret å fortsette arbeidet med å være synlige i offentligheten.

Styrets arbeid

I løpet av 2017 har det vært gjennomført fire styremøter med i alt 24 saker.

Det ble avholdt årsmøte 31. mai 2017, og det ble da valgt nytt styre. Oslo biskop, Ole Christian Kvarme, gikk ut av styret da han var i ferd med å avslutte sin bispegjerning og fungerende biskop Anne May Grasaas gikk inn i hans sted fram til ny biskop, Kari Veiteberg, ble vigslet 17. desember 2017. Også Tore Laugerud gikk ut av styret i tilknytning til årsmøtet da han gikk av med pensjon i juni 2017.

Pr 31.1.22017 består det nye styret av:

Raag Rolfsen, leder

Kari Veiteberg, biskop i Oslo, nestleder

Magnar Helgheim, styremedlem

Ann Kristin van Zijp Nilsen, styremedlem

Varaer:

Fra Oslo bispedømmeråd:

Anne Berit Evang, 1. vara

Jorunn Elisabeth Barstad Weyde, 2. vara

Fra Areopagos:

Liv Hegle, 1. vara

Tore Laugerud, 2. vara

Vi takker Ole Christian Kvarme og Tore Laugerud for et flerårig engasjement i Kirkelig dialogsenters arbeid og styre.